

Warszawa, dn. 20 lutego 2003 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich
Prof. dr Andrzej ZOLL

RPO-400797-II/02/JMe

00-090 Warszawa Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 827 64 53

Sąd Najwyższy
Izba Wojskowa
Plac Krasieńskich 2/4/6
00-951 WARSZAWA

W n i o s e k

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 60 § 2 w zw. z art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240 z 2002 r. poz. 2052) oraz art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (jedn. tekst w Dz.U. z dnia 28 lutego 2001 r., Nr 14 poz. 147)

wnoszę

o podjęcie uchwały wyjaśniającej przepisy art. 320 Kk w związku z art. 1 Kk zważywszy na zaistniałe w orzecznictwie Izby Wojskowej Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni tego unormowania - powodujące potrzebę udzielenia odpowiedzi na pytanie:

„czy stwierdzona przez Wojskową Komisję Lekarską *ex post* trwała niezdolność żołnierza do służby wojskowej z powodu zapadnięcia na chorobę psychiczną w czasie pełnienia tej służby, która nie znosiła, ani w znacznym stopniu nie ograniczała jego poczytalności w czasie czynu, ale pozostawała w związku z popełnieniem czynu karalnego przeciwko obowiązkowi pełnienia służby wojskowej lub zasadom dyscypliny wojskowej jest uzewnętrznieniem tak istotnej przesłanki indywidualizującej ów czyn, że *in concreto* zobowiązuje sąd orzekający do rozważenia warunków uzasadniających przestępność takiego czynu”?

Uzasadnienie

Problematyka odpowiedzialności karnej za przestępstwa wojskowe żołnierzy, uznanych *ex post* za niezdolnych do pełnienia służby wojskowej, na tle uregulowań Kodeksu karnego z 1969 r. była przedmiotem rozważań w uchwale pełnego składu Izby Wojskowej z dnia 20 grudnia 1976 r., stanowiącej wówczas wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w sprawach o przestępstwa wojskowe popełnione przez żołnierzy uznanych *ex post* za niezdolnych do służby wojskowej ze względu na stan zdrowia.

Stanowisko Sądu Najwyższego - Izby Wojskowej w omawianej kwestii zawarte było w kilku ważkich tezach:

- 1) przestępstwem wojskowym jest czyn zabroniony pod groźbą kary przez przepisy zawarte w rozdziałach XXXVIII-XVIII Kk, charakteryzujący się przede wszystkim tym, że jego sprawcą może być tylko żołnierz, czyli osoba pełniąca czynną służbę wojskową,
- 2) niezdolność do służby wojskowej oznacza trwały lub czasowy brak wymaganej w tej służbie sprawności fizycznej i psychicznej, tj. taki stan, którego stwierdzenie orzeczeniem właściwego organu stwarza - w myśl przepisów prawa administracyjnego - obowiązek zwolnienia żołnierza z czynnej służby wojskowej,
- 3) z niezdolnością do służby wojskowej mogą się zbiegać:
 - a) niezdolność albo ograniczona zdolność do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania postępowaniem (w wypadku wad zdrowia psychicznego),
 - b) niemożność albo ograniczona możliwość wykonania określonego obowiązku (w wypadku wad zdrowia fizycznego), tj. stany, które - w myśl przepisów prawa karnego - wyłączają winę lub zmniejszają jej stopień;
- 4) stwierdzona *ex post* niezdolność żołnierza do służby wojskowej w chwili popełnienia przestępstwa wojskowego nie pozbawia go cech podmiotu tego przestępstwa;
- 5) niezdolność do służby wojskowej jest w zasadzie okolicznością, która - w zależności od rodzaju naruszonego lub zagrożonego dobra prawnego - zmniejsza stopień społecznego niebezpieczeństwa konkretnego czynu i w związku z tym powinna mieć znaczenie w zakresie odpowiedzialności sprawcy przestępstwa wojskowego.

Rozwijając znaczenie tej tezy dla praktyki, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że skoro niezdolność żołnierza do czynnej służby wojskowej stanowi faktyczno-prawną

podstawę jego zwolnienia z czynnej służby wojskowej, to niezdolność ta jest okolicznością zmniejszającą stopień społecznego niebezpieczeństwa zwłaszcza tych czynów, których istota polega na uchyleniu się żołnierza od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej albo też na niewykonaniu lub naruszeniu takich obowiązków, które wiążą się ściśle z pełnieniem tej służby. W zależności więc od rodzaju przestępstwa wojskowego, popełnionego przez żołnierza niezdolnego do pełnienia czynnej służby wojskowej, owa niezdolność - na tle oceny całokształtu przedmiotowych i podmiotowych właściwości popełnionego czynu - może być uznana za okoliczność:

- a) pozwalającą uznać społeczne niebezpieczeństwo konkretnego czynu za znikome (art. 26 § 1 d. Kk) albo
- b) uzasadniającą zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 57 § 2 d. Kk) lub
- c) odstąpienia od obostrzeń przewidzianych w art. 60 § 1 lub 2 d. Kk (art. 61 d. Kk), czy
- d) łagodzącą w ramach ustawowego zagrożenia karnego przewidzianego za określone przestępstwo wojskowe (art. 50 § 1 i 2 d. Kk) lub
- e) nie mającą znaczenia przy wymiarze kary.

Problematyką odpowiedzialności karnej za przestępstwa wojskowe żołnierzy, uznanych *ex post* za niezdolnych do pełnienia służby wojskowej, ponownie zajął się Sąd Najwyższy - Izba Wojskowa, wskutek przekazania przez skład siedmiu sędziów tej Izby zagadnienia prawnego, wymagającego zasadniczej wykładni ustawy: „Czy stwierdzona *ex post* niezdolność żołnierza do służby wojskowej w chwili popełnienia przezeń przestępstwa wojskowego pozbawia go cech podmiotu tego przestępstwa, czy też owa niezdolność stanowi wyłącznie okoliczność wpływającą na ocenę rozmiaru stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu”?

W podjętej w dniu 15 maja 1995 r. uchwale całej Izby Wojskowej (OSNKKW z 1995 r. Nr 7-8, poz. 40), Sąd Najwyższy podzielił panujące dotychczas w praktyce orzeczniczej poglądy (vide - postanowienie Izby Wojskowej SN z dnia 21 grudnia 1962 r., Rw. 1305/62 - OSPiKA 1964, z. 4, poz. 69, uchwała składu siedmiu sędziów Izby Wojskowej SN z dnia 24 marca 1964 r. RNW 70/63 - OSNKKW 1964 r., z. 7-8, poz. 103), zawierając w niej dwie tezy:

- „Stwierdzona *ex post* niezdolność żołnierza do służby wojskowej w chwili popełnienia przestępstwa wojskowego nie pozbawia go cech podmiotu tego przestępstwa”,
- „Niezdolność do służby wojskowej jest w zasadzie okolicznością, która w zależności od rodzaju naruszonego lub zagrożonego dobra prawnego zmniejsza

stopień społecznego niebezpieczeństwa konkretnego czynu i w związku z tym powinna mieć znaczenie w zakresie odpowiedzialności sprawcy przestępstwa wojskowego".

Tezy cytowanej uchwały Izby Wojskowej SN z dnia 15 maja 1995 r. były aprobowane głosowane przez W. Marcinkowskiego; WPP 1995/3-4/107 oraz omawiane w przeglądach orzecznictwa, m.in.: M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas; PS 1996/11-12/121, R.A. Stefański; WPP 1996/2/92.

Dostrzegając doniosłość problemu i jego znaczenie dla prawidłowego rozumienia przez sądy zagadnienia niezdolności żołnierza lub osoby powołanej do pełnienia służby wojskowej, przy orzekaniu o odpowiedzialności za tzw. przestępstwa wojskowe, w Kodeksie karnym z 1997 r., ustawodawca zawarł w art. 320 formułę, że: „W stosunku do sprawcy przestępstwa określonego w części wojskowej, który w chwili czynu był niezdolny do pełnienia służby wojskowej, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia”.

Określenie karalności czynu w Kodeksie karnym z 1997 r. przez sformułowanie warunku formalnego, tj. popełnienie czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary i rezygnacja ustawodawcy z abstrakcyjnie ujętego warunku materialnego, nie oznacza, że sąd orzekający pozbawiony został możliwości oceny stopnia społecznej szkodliwości konkretnego czynu.

W rozdziale I pkt 1 uzasadnienia rządowego projektu Kodeksu karnego z 1997 r. zawarto stwierdzenie, że: „(...) Przystępność czynu zależy od stopnia jego społecznej szkodliwości (jego karygodności). Nie każdy czyn karalny, realizujący znamiona czynu zabronionego, jest karygodny. Karygodne są tylko takie czyny, które osiągnęły wyższy niż znikomy stopień społecznej szkodliwości” (zob. uzasadnienie projektu nowego Kodeksu karnego, Nowe kodeksy karne - 1997 r. z uzasadnieniem, Warszawa 1997 r.,s. 117).

Zaprezentowane judykaty Sądu Najwyższego oraz poglądy przedstawicieli doktryny stanowiły dla Sądu Najwyższego - Izby Wojskowej w wyroku z dnia 25 stycznia 2000 r. (sygn. WKN 45/99, OSNKW z 2000 r. Nr 5-6, poz. 47) podstawę do sformułowania dwóch tez:

- 1) **„Nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, który pozbawiony jest cechy społecznej szkodliwości. Tego rodzaju wypadek w postępowaniu karnym należy potraktować analogicznie, jak wystąpienie okoliczności określonej w art. 17 § 1 pkt 2 Kpk, tj. „że sprawca nie popełnia przestępstwa”;**
- 2) **„W niektórych wypadkach niezdolność do służby wojskowej - w zależności od rodzaju naruszonego lub zagrożonego dobra prawnego w połączeniu**

z wystąpieniem innych istotnych okoliczności wpływających na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu - sprawi, że brak będzie w ogóle tej szkodliwości".

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy - Izba Wojskowa odwołał się do obszernego orzecznictwa oraz poglądów doktryny (zob. A. Wąsek: Kodeks karny, tj. I Gdańsk 1999, s. 14, W. Buchała: „System kar, środków karnych i zabezpieczających w projekcie Kodeksu karnego z 1990 r.", Państwo i Prawo 1991 r., z. 6, s. 17, A. Zoll: „Materialne określenie przestępstwa", Prok. i Pr. 1997, Nr 2, s. 7, A. Marek: „Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki", Warszawa 1997, s. 89; M. Dąbrowska-Kardas: „O dwóch znaczeniach pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu", Czasopismo Prawa karnego i Nauk Penalnych, 1997, z. 1, s. 19 i n., L. Gardocki: Prawo karne, wyd. 3, Warszawa 1998 r., s. 54-55, T. Bojarski: „Społeczna szkodliwość czynu i wina w projekcie Kodeksu karnego, Problemy kodyfikacji prawa karnego - Księga ku czci Profesora Mariana Cielaka", Kraków 1993, s. 71 i n.).

Zauważyć należy, że powyższe stanowisko, pomimo wejścia w życie nowego Kodeksu karnego z 1997 r., było zbieżne ze stanowiskiem pełnego składu Sądu Najwyższego - Izby Wojskowej z dnia 15 maja 1995 r. (sygn. WZP 1/96, OSNKW z 1995, Nr 7-8, poz. 40).

Słuszność wskazanego kierunku orzekania w sprawach karnych żołnierzy za przestępstwa wojskowe, u których *ex post* stwierdzono niezdolność do służby wojskowej poparł P. Jakubowski w głosie zamieszczonej w OSP 2001, Nr 7-8, poz. 119.

Ewolucja prawnej oceny czynu karalnego określonego w części wojskowej Kodeksu karnego, popełnionego przez sprawcę, u którego *ex post* stwierdzono niezdolność do służby wojskowej, została ugruntowana w orzecznictwie oraz w doktrynie i przez to w praktyce nie nasuwała wątpliwości, aż do chwili wydania w dniu 15 października 2002 r. przez Sąd Najwyższy - Izbę Wojskową postanowienia (sygn. akt WK 36/02) oddalającego kasację na korzyść por. rez. Jarosława Pękały, wniesioną przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Wyrażony w uzasadnieniu postanowienia pogląd, jest rozbieżny z dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego przytoczonym w niniejszym wniosku, dotyczącym zagadnienia karalności sprawców czynów karalnych w części wojskowej Kodeksu karnego, u których *ex post* stwierdzono trwałą niezdolność do służby wojskowej.

W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy w kwestii możliwości oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu stwierdził co następuje: **„Sąd meriti rozpoznający sprawę przy zaistnieniu owej niezdolności do służby wojskowej nie jest obligowany do szczegółowych rozważań, dlaczego w tej konkretnej sprawie nie**

zachodzi brak społecznej szkodliwości czynu w ogóle, skoro regułą jest istnienie tejże szkodliwości wobec penalizacji czynu przestępnego" (s. 5 uzasadnienia).

W mojej ocenie pominięcie w art. 1 Kk elementu materialnego nie oznacza, że element ten nie jest istotny, ale jego ustalenie następuje na płaszczyźnie tworzenia prawa, ma więc charakter konstytucyjny (art. 2 Konstytucji - zasada państwa prawnego), gdyż adresatem zasady *nullum crimen sine periculo sociali* jest ustawodawca. Artykuł 1 zawiera natomiast te warunki przestępności czynu, które mają być ustalane w procesie stosowania prawa.

Opis typu czynu zabronionego zawiera jedynie elementy konstytutywne dla ujemnej treści i dla jej nasilenia uzasadniającego karalność. Pominięte być muszą wszystkie elementy, które indywidualizują czyn. Te elementy indywidualizujące nie są bez znaczenia dla oceny materialnej (ujemnej) zawartości konkretnego czynu. Ich wpływ na tę ocenę, może być na tyle duży, że ocena ta będzie zasadniczo odbiegać od oceny typowej, związanej z generalnie i abstrakcyjnie ujętym typem czynu zabronionego. Jeżeli ujemna zawartość czynu będzie atypowo niska, to może brakować uzasadnienia dla potraktowania tego konkretnego czynu jako przestępstwa. W takim przypadku chodzi o ocenę konkretnego czynu w trakcie stosowania prawa. Ustawodawca zakłada, że opis czynu zabronionego, z uwagi na swój abstrakcyjny i generalny charakter, może trafić „poza cel” obejmujący zachowania, które z uwagi na cechy indywidualne czynu nie są karygodne. Nie chodzi więc tu o korektę obowiązującego prawa, ale o jego zastosowanie do konkretnych wypadków. Do tego powołany jest organ wymiaru sprawiedliwości.

Sądy powinny uzasadniać każdy z ustalonych warunków przestępności czynu. Wyodrębnienie w art. 1 Kk warunku zawinienia, powinno skłaniać sądy do poświęcenia większej uwagi badaniu zawinienia i jego uzasadnieniu w wyroku skazującym.

Kodeks karny w art. 1 § 3 możliwość przypisania winy sprawcy czynu zabronionego, uznaje *expressis verbis* za podstawowy warunek przestępności czynu. Jednym z zasadniczych założeń na jakich oparł się ustawodawca jest rozróżnienie strony podmiotowej czynu zabronionego od winy. Wina stanowi odrębny element struktury przestępstwa, który powinien być też ustalany w oparciu o specjalne reguły przypisywania.

Przypisanie sprawcy winy (uznanie go za winnego popełnienia czynu bezprawnego, karalnego i karygodnego) wymaga określenia katalogu przesłanek tego przypisania.

W moim przekonaniu regulacje Kodeksu karnego upoważniają sformułowanie przesłanek przypisania winy, a mianowicie:

- a) sprawca musi być zdalny do przypisania winy. Zdany sprawcy warunkowana jest jego dojrzaością (art. 10) i poczytalności, przynajmniej ograniczoną (art. 31),
- b) sprawca musi mieć możliwość rozpoznania bezprawności czynu (art. 30) i możliwość rozpoznania, że nie zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność albo winę (art. 29),
- c) wymagalność zgodnego z prawem zachowania się musi zachodzić w konkretnej sytuacji (art. 26 § 2).

Przy ustalaniu przesłanek winy przyjmuje się kryteria zgeneralizowane, a więc pewien normatyw zdany podmiotu do przypisania winy, rozpoznawalności bezprawności czynu lub wymagalności zgodnego z prawem zachowania się. Udzielenie odpowiedzi na pytanie dotyczące przyczyn wadliwości procesu decyzyjnego przez sprawcę czynu karalnego przeciwko obowiązkowi pełnienia służby wojskowej lub dyscyplinie wojskowej - a więc żołnierza, u którego *ex post* stwierdzono trwałą niezdolność do pełnienia służby wojskowej wymaga zatem szczegółowego rozważenia warunków uzasadniających przestępnosć popełnionego przez niego czynu zabronionego. Nie powinno ulegać wątpliwości, że rozważania te muszą prowadzić do udzielenia odpowiedzi na zasadnicze pytanie, czy tego rodzaju sprawca takiego czynu jest podmiotem zdany do przypisania mu winy. W rozstrzyganiu tej kwestii nie należy mylić pojęcia podmiotu przestępstwa z podmiotem czynu zabronionego, jak również z podmiotem zdany do przypisania mu winy.

Wydaje się, że poza zasięgiem rozważań nie powinna pozostawać okoliczność, że wymienionym w art. 31 Kk źródłem niepoczytalności jest m.in. choroba psychiczna, która jest zjawiskiem dynamicznym o różnym natężeniu w różnym okresie jej przebiegu. Możliwe są bowiem okresy, w którym choroba nie zakłóca ani strony intelektualnej, ani zdolności do wyrażenia woli przez chorego. Nie jest więc możliwe *in abstracto* ustalenie, czy określona choroba prowadzi do pełnej poczytalności, czy do poczytalności ograniczonej w znacznym stopniu, czy tylko w stopniu nieznacznym. Powyższe uwarunkowania w świetle art. 1 § 3 Kk zdają się przesądzać o potrzebie ustalenia przez sąd, jaki wpływ miała choroba psychiczna (wprawdzie nie znosząca, ani w znacznym stopniu nie ograniczająca poczytalności takiego sprawcy czynu karalnego) w ogóle na możliwość wykonania rozkazu przełożonego nakazującego sprawcy udanie się na kwalifikacyjne badania lekarskie. Ponieważ jest bardzo trudno ustalić stopień ograniczenia poczytalności, gdyż może on być graniczny z jej całkowitą utratą, albo może on graniczyć z pełną poczytalnością, pełne wyjaśnienie tego problemu jest konieczne dla stwierdzenia zaistnienia niezbędnych warunków ponoszenia odpowiedzialności karnej takiego

sprawcy. Wszak choroba psychiczna sprawcy rzutuje na stan poczytalności, a zatem także na winę sprawcy.

Rodzaj tej choroby oraz jej wpływ na niesubordynację sprawcy czynu karalnego przeciwko obowiązkowi pełnienia służby wojskowej, do której był całkowicie niezdolny lub przeciwko dyscyplinie wojskowej, których rygorów z powodów zdrowotnych nie jest on w stanie wykonać, stanowi istotną okoliczność, która nie może być pomijana albo bagatelizowana przy ocenie stopnia zarzucalności czynu zabronionego, lecz powinna być każdorazowo brana pod uwagę w procesie ustalania winy. Czym innym jest bowiem niezdolność żołnierza do pełnienia służby wojskowej stwierdzona *ex post* i zupełnie innym zagadnieniem jest niezdolność takiego żołnierza jako podmiotu do popełnienia przestępstwa z części wojskowej Kodeksu karnego.

Nie jest do końca rozstrzygnięty w orzecznictwie Sądu Najwyższego, ani w doktrynie charakter decyzji dowódcy o zwolnieniu żołnierza z obowiązku dalszego pełnienia służby wojskowej w jednostce z uwagi na uznanie go za niezdolnego przez wojskową komisję lekarską *ex post* za niezdolnego do służby wojskowej z powodu mankamentów zdrowia psychicznego - a mianowicie czy decyzja ta ma charakter konstytutywny, czy też deklaracyjny.

Niezależnie od kompleksowego ujęcia niepoczytalności w art. 31 Kk, ustawodawca dopuścił w art. 320 Kk w stosunku do sprawcy przestępstwa określonego w części wojskowej, który w chwili czynu był niezdolny do pełnienia służby wojskowej (bez wskazania źródeł owej niezdolności) możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet odstąpienia od jej wymierzenia. Dyrektywa ta, sama przez się, w żadnym wypadku nie obliguje sądu do sięgnięcia po jedną z instytucji, wymienionych w art. 320 Kk.

Sąd, rozstrzygając, czy *in concreto* należy orzec wobec takiego sprawcy karę w granicach ustawowego zagrożenia, czy karę nadzwyczajnie złagodzoną ewentualnie odstąpić od wymierzenia kary, względnie postępowania karne umorzyć albo uniewinnić takiego sprawcę, musi dokonać kompleksowej analizy warunków przestępności popełnionego czynu, które mają niebagatelne znaczenie dla zastosowania właściwej formy prawno-karnej represji albo dla rezygnacji z jej stosowania.

W związku z powyższym zapatrywaniem, uwzględniającym istniejący stan prawny, orzecznictwo Sądu Najwyższego i doktrynę, należy stwierdzić, że pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w cyt. postanowieniu z dnia 15 października 2002 r. (sygn. WK 36/02) jest błędny, gdyż deprecjonuje potrzebę szczegółowej analizy zagadnienia odpowiedzialności karnej żołnierzy za przestępstwa wojskowe, u których *ex post* stwierdzono niezdolność do pełnienia służby wojskowej.

Zauważyć należy, że niniejszy wniosek zawęży poruszaną w nim problematykę - do odpowiedzialności sprawców czynów karalnych przeciwko dyscyplinie wojskowej oraz obowiązкови pełnienia służby, u których podczas jej pełnienia pojawiły się ciężkie schorzenia psychiczne, które ani nie znosiły, ani nie ograniczały w stopniu znacznym ich poczytalności, ale pozostawały w związku z popełnieniem takiego czynu.

Określenie *in concreto* przez sąd istnienia lub nieistnienia warunków karalności wymienionej kategorii sprawców za dopuszczenie się określonych wyżej czynów, ma niebagatelne znaczenie dla praktyki orzeczniczej albowiem utrwalił się trafny pogląd, iż nie powinno leżeć w interesie Polskich Sił Zbrojnych oraz wymiaru sprawiedliwości karanie sprawców czynów określonych w części wojskowej Kodeksu karnego, u których *ex post* stwierdzono trwałą niezdolność do służby wojskowej z powodu ujawnienia się chorób psychicznych lub innych zaburzeń psychicznych i którzy z tego powodu nie potrafili lub nie mogli dostosować się do rygorów służby wojskowej.

Istotna dla rozstrzygnięcia zagadnienia odpowiedzialności karnej tej kategorii sprawców jest zatem okoliczność, że osoby te znalazły się w czynnej służbie wojskowej w następstwie błędów komisji poborowej ewentualnie, stan zdrowia psychicznego tych osób uległ znacznemu pogorszeniu w czasie bądź w związku z pełnieniem tej służby - co niejednokrotnie znajduje potwierdzenie w orzeczeniach Wojskowych Komisji Lekarskich.

Reasumując, zważywszy na przedstawione racje natury prawnej, mające w konsekwencji zapobiec nadmiernej i nieuzasadnionej racjonalnymi przesłankami, represyjności za tego rodzaju czyny dokonywane przez wskazaną wyżej kategorię sprawców niniejszy wniosek uważam za zasadny.

/-/ Prof. dr Andrzej Zoll